

Balaton régió lakosainak helyi identitása

Local identity of inhabitants in Balaton area

SASNÉ GRÓSZ ANNAMÁRIA

egyetemi docens, Pannon Egyetem, sasne-grosz.annamaria@gtk.uni-pannon.hu

LANG LETÍCIA ANIKÓ

hallgató, Pannon Egyetem, lang.leticia@gmail.hu

Absztrakt

Tanulmányunk egy hároméves átfogó kutatási program első kérdőíves megkérdezésének része, melynek fő témája a Balaton régió lakói életminőségének és a régióhoz való kötődésének vizsgálata. Jelen írásunkban a lakosság helyidentitásának legfontosabb jellemzőit, annak kialakulását befolyásoló tényezőket, valamint az identitás és az életminőség jellemzők kapcsolatát mutatjuk be. Az elemzéshez 844 válaszadó primer kérdőíves megkérdezésből származó válaszait használtuk fel, melyeket keresztábla-, korreláció- és varianciaelemzéssel vizsgáltunk. Megállapításaink szerint a helyi identitás erősségét nem kizárólagosan, de elsősorban objektív indikátorok határozzák meg. A kutatás eredményei elősegíthetik egy olyan városi, regionális program, stratégia kialakítását, aminek eredményeként javul a helyi lakosok életminőség-érzete, ennek eredményeként a régióhoz való kötődése, így akár a régióból való elvándorlás is csökkenthető.

Kulcsszavak: helyi identitás, Balaton, életminőség

Our study is part of a three-year research program focusing on the quality of life of the inhabitants in Balaton region and their connection to the region. In this paper we present the most important characteristics of population's local identity, the factors influencing its formation and the relation between identity and quality of life's characteristics. We used 844 responses from primary questionnaires which were analysed by crosstables, correlation and variance analysis. According to our findings, the strength of local identity is determined mainly, but not exclusively by objective indicators. The results can help to develop an urban or regional program and strategy that might improve the life-quality of local inhabitants and, as a result, their attachment to the region, thus reducing the migration from the region.

Keywords: local identity, Balaton, quality of life

Köszönetnyilvánítás:

A kutatás az EFOP-3.6.2-16-2017-00017 – Fenntartható, intelligens és befogadó városi modellek c. projekt támogatásával valósult meg; a projekt a Széchenyi 2020 program keretében valósul meg.

1. Bevezetés

Egy adott földrajzi hely, legyen az település, természeti látnivaló; sokkal többet jelent egyszerű térelemnél. Az otthonhoz, az otthoni helyhez való kapcsolat különböző jelentések, vélekedések,

szimbólumok, érzések és értékek összessége, amit az egyén vagy egy csoport hozzákapcsol az adott helyszínhez. Ahogy Flusser filozofikus művéből kiderül, otthonunk nélkül elvesznénk a nagyvilágban: „Lakozunk. Ha nem így volna, élni sem tudnánk. Otthontalanok és védtelenek lennénk. Bele lennénk vetve egy középpont nélküli világba. Lakhelyünk a világ közepe.” (Flusser, 1996:55). Éppen ezért minden olyan kutatásban, ahol valamilyen szempontból az emberek, fogyasztók életminőségével kapcsolatos vizsgálatokat végeznek, elengedhetetlenül fontos, hogy megvizsgáljuk, mit jelent egy-egy település, térség lakói számára a lakóhelyük, mennyire kötődnek az adott településhez, és ez hogyan befolyásolja őket környezetük értékelésében, érzékelésében.

2. Szakirodalmi áttekintés és módszertan

Az emberek egy adott helyhez való kötődésének megértése iránti érdeklődés különböző tudományterületeken is megtalálható. A szociológia például azzal foglalkozik, a térség elhelyezkedésének szimbolikus jelentése hogyan befolyásolja az emberi kapcsolatok szociális kontextusát (Greider és Garkovich, 1994). Az antropológusok a helyszínek mindennapi életre gyakorolt kulturális hatását szeretnék megérteni (Gupta és Ferguson, 1997). A humán geográfia felfedezte a „hely-érzés” (sense of place) fogalmát (Relph, 1976; Buttimer és Seamon, 1980), amely hasonlít a környezeti pszichológiában megtalálható „helyi kötődés” kifejezéshez (Brown, 1987; Altman és Low, 1992). Utóbbi tudomány szempontjából a helyi kötődés pozitív kapcsolatot, köteléket jelent egy adott hely és a vizsgált személy között (Giuliani és Feldman, 1993; Williams és Patterson, 1999). A helyi kötődés kezdeti vizsgálódásai elsősorban az épített környezeti elemekhez kapcsolódtak. Újabb tanulmányok már foglalkoznak a lakosok erőforrásokkal való kapcsolatával (McCool és Martin, 1994; Vorkinn és Riese, 2001), a helyi lakosok közeli „különleges helyek”-kel való kapcsolatával (Eisenhauer és társai, 2000), a rekreációs és turisztikai desztinációk látogatóinak kötődésével (Williams és társai, 1992; Moore és Graefe, 1994; Bricker és Kerstetter, 2000) valamint a második otthonnal rendelkezők helyi kötődésével (Kaltenborn, 1997; Jorgensen és Stedman, 2001). Az értelmezés, és megközelítési lehetőségek sokfélesége miatt, mielőtt tovább haladnánk, szükséges megfogalmazni, mit értünk helyi identitás alatt.

2.1. Helyhez kötődés, helyi identitás

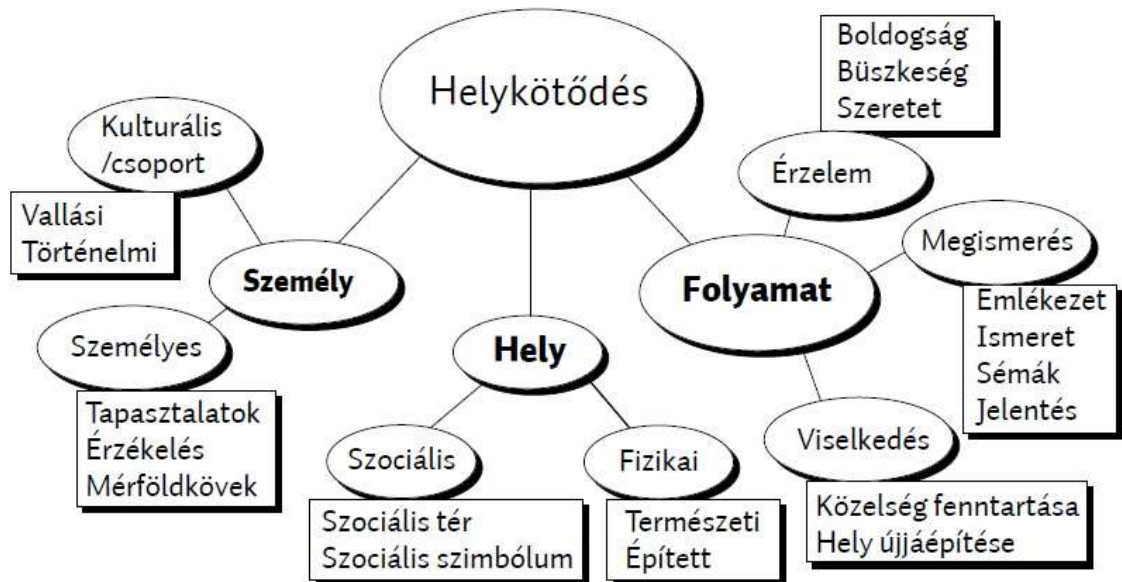
A helyi identitás a helyiek magatartásának, a városképnek, a város teljesítményének és tudatos kommunikációjának összességéként jön létre. Ennek két dimenziója a lakosok belső identitása, valamint a külső identitás, mely a település vonzerejét, egyediségét jelenti (Piskóti, 2012).

Proshansky meghatározása szerint a helyi identitás az „én” azon részére vonatkozik, amely a fizikai helyekhez fűződő érzelmek keveréke, és a helyhez szimbolikus kapcsolattal határozza meg, kik vagyunk. Ennek meghatározója, hogy a hely milyen mértékben elégíti ki a pszichológiai, társadalmi és kulturális igényeket és vágyakat, tehát az adott környezeti elemek, tevékenységek és események (Stedman, 2002).

Eberle, Gramberg és Gramberg (2004) a városi identitás öt pillérét határozták meg, mely a városkép, az életminőség, a munka-és kereseti lehetőségek, az anyagi erőforrások és terhek. A helyi kötődés a helyi identitás kialakulásának feltétele. Brown és Perkins (1992) az egyén és szocio-fizikai környezete közti pozitív érzelmi kötődésként határozza meg. Livingston, Bailey és Kearns (2008) megkülönböztetik a helyi kötődés emocionális és funkcionális változatát. Előbbi az önazonosságot támogatja, tehát a hely bizonyos egyedisége révén szerzett élmények növelik az egyén önbecsülését. A funkcionális kötődésről akkor beszélünk, ha az egyén céljai vagy életstílusa kapcsolódnak az adott helyhez. A helyi kötődés három fő alkotóból áll az első

az egyén, aki kötődik valamilyen mértékben és formában; a második a pszichológiai folyamatok, tehát hogy milyen módon, érzelmekben, viselkedésben kötődik az egyén; a harmadik pedig a kötődés tárgya (1. ábra), (Scannell - Gifford, 2010).

1.ábra: Helykötődés összetevői

Forrás: Scannell - Gifford, 2010:2.

2.2. Az életminőséget meghatározó tényezők

Az életminőség nap, mint nap emlegetett fogalom; de vajon mire gondolunk, amikor beszélünk róla? És mit ért alatta a szakirodalom?

Hétköznapi értelemben általában az életünkkel való elégedettséget szoktuk alatta érteni, vagyis tulajdonképpen a boldogságot. Bár az emberek valószínűleg nem fogalmazzák meg definíció jelleggel saját maguk számára, mit is értenek alatta, ahhoz, hogy vizsgálni tudjuk, valamilyen meghatározást feltétlenül alkalmaznunk kell. A különböző tudományterületek egymástól függetlenül próbálják vizsgálni a kérdéskört. Pszichológiai szempontból Arisztotelész nyomán a boldogság három szintjét különböztetik meg: az öröm és vidámság; az elköteleződés egy célkitűzés iránt; és az értelmes élet szintjeit, ahol kialakul az ember önmagával való harmóniája (Kopp és Pikó, 2006). Jelen kutatásban a pszichológiai jellegű életminőség vizsgálatával nem foglalkozunk.

A szociológia leginkább az étellel való elégedettséget és a boldogságot próbálja vizsgálni. Ezek azonban nem feltétlenül állnak összhangban az objektíven értékelhető életfeltételekkel, így a gazdagnak és sikeresnek tartott emberek is érezhetik magukat boldogtalannak, és a kevésbé jó anyagi körülmények között is érezhetik úgy, hogy életminőségük megfelelő, és boldogan élnek. Ebből az következik, hogy a szociológia elsősorban a szubjektív életminőség-érzékelést vizsgálja. Erről az oldalról tehát az életminőség „az objektív életfeltételi kereteken belül formálódó boldogság, elégedettség szintjét, a létfeltételek megélését, az objektív feltételek szubjektív érzékelését” jelenti (Utasi, 2007:5).

Erik Allardt felállított egy modellt, amiben egyszerre próbálja megjeleníteni az életminőség három szintjét, annak objektív és szubjektív megítélését is (1. táblázat).

1. táblázat: Allardt életminőség modellje

	Objektív indikátorok	Szubjektív indikátorok
Having Materiális és nem személyi szükségletek	Az életszínvonal és a környezeti körülmények objektív mérése	Szubjektív érzések: az életkörülményekkel való elégedetlenség/elégedettség
Loving Szociális szükségletek	A másokhoz fűződő kapcsolatok objektív mérése	Kapcsolatokkal való elégedetlenség/elégedettség
Being A személyes fejlődés szükségletei	A társadalomhoz és a természethez fűződő viszony objektív mérése	Az elidegenedés vagy a személyes kiteljesedés szubjektív érzése

Forrás: Allardt, 1993 in Kovács, 2007.

Kiemeltük az első szint objektív vizsgálatánál szereplő környezeti körülményeket, és a szubjektív életkörülményekkel való elégedettséget, mivel ezek szorosan kapcsolódnak a korábbiakban tárgyalt hely, lakóhely kategóriához, illetve a helyi identitáshoz.

A fentieket figyelembe véve az életminőség és a helyi identitás vizsgálatát tűztük ki célunknak, és az alábbi kérdésekre kerestük a választ.

Q1: Milyen helyi identitás jellemzi a Balaton-térségben élőket?

Q2: Milyen kapcsolatok tárthatóak fel a lakosság demográfiai jellemzői, a lakóhellyel való elégedettség és a helyi identitás között?

2.3. A kutatás módszertani jellemzői

A kutatás alapsokaságát a Balaton fejlesztési térség 174 településén élők képezték. A kérdőíves felmérés online és papír alapon került kitöltetésre 2018. március-augusztus között. 71 településről 844 válaszadó töltötte ki a kérdőívet, akik négy, a településhez kötődés típusa szerint elkülöníthető kategóriába sorolhatók be:

- helyi lakos, aki életvitelszerűen él a településen
  - o és/vagy itt dolgozik vagy tanul – 411 fő
  - o de máshol dolgozik vagy tanul – 134 fő
- az adott településen dolgozik vagy tanul, de máshol él – 122 fő
- az adott településen másodlagos otthonnal vagy nyaralóval rendelkezik – 177 fő.

A válaszadók átlagéletkora 37 év volt, végzettségüket tekintve kb. fele-fele arányban közép-és felsőfokú végzettséggel rendelkeznek (az ennél alacsonyabb végzettségűek aránya, 2,25%, elhanyagolható).

A kérdőíven a fenti elméleti összefoglalóban szereplő Scannell - Gifford-féle helykötődés három eleme közül a *személy és hely* alkotóelemek kapcsolatát vizsgáljuk, az Allardt-féle életminőség modell „*Having*” (materiális és nem személyi szükségletek) *szintjének objektív és szubjektív* indikátorainak segítségével. Ennek megfelelően a megkérdezés során a válaszadóknak a település jellemzőivel kapcsolatos elégedettségükre, ezen jellemzők fontosságára, költözési szándékukra, a településhez való kötődés szintjére, formájára, valamint egészségi, anyagi, lakhatási körülményeikkel kapcsolatos elégedettségükre vonatkozó kérdéseket tettünk fel.

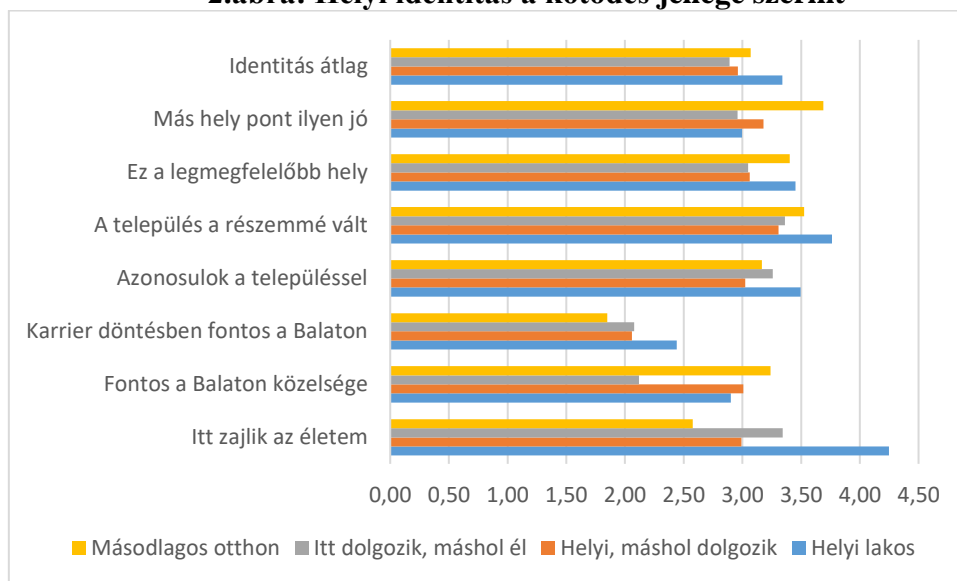
3. Eredmények

A feltett kutatási kérdéseknek megfelelően elsőként a válaszadók helyi identitására vonatkozó eredményeket mutatjuk be.

3.1. Helyi identitás a vizsgált térségben

A helyi identitás vizsgálatára 7 elemből álló, 5 fokozatú skálát alkalmaztunk, ahol azt kértük a válaszadótól, jelölje meg, mennyire érzi magára nézve igaznak az állításokat. Mivel feltételezésünk szerint a válaszok eltérőek lehetnek annak alapján, milyen formában kapcsolódnak a válaszadók az adott településhez, az eredményeket a módszertan részben említett négy válaszadói csoportra vetítve mutatjuk be.

2.ábra: Helyi identitás a kötődés jellege szerint

A második ábráról leolvasható, hogy egy kivételtől eltekintve valamennyi elem és az identitás átlagértékére vonatkozóan is a legerősebb kötődéssel azok a válaszadók rendelkeznek, akik életvitelszerűen az adott településen élnek, ott is dolgoznak vagy tanulnak. Kivételt képez az az elem, amely azt vizsgálta, mennyire gondolják úgy a válaszadók, hogy más település éppen ilyen jól megfelelne a céljaiknak – ezzel leginkább a másodlagos otthonnal, nyaralóval rendelkezők értettek egyet.

3.3. Lakóhellyel való elégedettség és helyi identitás kapcsolata

Az eredmények legnagyobb része ehhez a kutatási kérdéshez kapcsolódik, hiszen ez segíthet megmutatni, mi befolyásolja a helyi identitás erősségét, mi okozhatja annak gyengeségét, mire van szükség annak növeléséhez.

Először a település életminőséget befolyásoló jellemzőinek és az identitásnak vizsgálatát végeztük el, többszemponos varianciaanalízis és keresztábrás elemzés segítségével. Az objektív indikátorokra vonatkozóan összesen 864 kapcsolatot értékeltünk (27 elégedettségi elem vizsgálata a hét identitáselem és az identitásátlag vonatkozásában, a négy különböző válaszadói csoportra nézve).

Az értékelések során azt tapasztaltuk, hogy az identitást mérő hét elemű skála egyik eleme, („A karrieremmel kapcsolatos döntéseim részben azon a vágyamon alapulnak, hogy közel lehessen a Balatonhoz”) jellemzően nem áll szignifikáns kapcsolatban egyetlen életminőséget

meghatározó tényezővel sem, vagy ha mégis szignifikáns a kapcsolat, akkor az negatív előjelű. Így az összefoglaló táblázatok elkészítésekor ezt az elemet mindegyik csoport esetében elhagytuk.

A többszemponos varianciaanalízis eredményei azt mutatják, hogy a település jellemzőivel való elégedettség 43,1%-ban befolyásolja az identitás erősségét ($R^2=0,431$). A részleteket megvizsgálva azonban felismertük, hogy az eltérő kötődéstípussal rendelkező csoportok esetében nem azonos az identitáselemek és az azokat befolyásoló települési jellemzők összetétele.

A *helyi lakosok* esetében, akik *az adott településen életvitelszerűen élnek és dolgoznak/tanulnak* is (HL1), a kérdőíven szereplő 27 életminőséggel való elégedettséget vizsgáló elem közül 25 gyakorol valamilyen hatást az identitás valamely elemére és az identitás átlagos erősségére is. A kimaradó két elem: parkolási lehetőségek és kedvező ingatlanárak. Az 1. sz. mellékletben található táblázatból látható, hogy a természeti adottságokkal való elégedettség az egyetlen olyan életminőséghez kapcsolódó jellemző, ami valamennyi identitáselem, és az átlagos identitás erősségét is befolyásolja. Az is egyértelműen kiderül, hogy a helyi identitás elemei közül az „Ez a település a legmegfelelőbb azokhoz a dolgokhoz, amiket szeretek csinálni” elemre hat a legtöbb életminőség jellemző; az értékelhető 25 tényezőtől 20 jellemzővel találtunk itt szignifikáns kapcsolatot.

A második vizsgált csoportba tartozó olyan *helyi lakosok*, akik ugyan *életvitelszerűen élnek a településen, de máshol dolgoznak vagy tanulnak* (HL2), némileg más képet mutatnak. A 1. sz. mellékletben látható, hogy más tényezőkkel mutatnak szignifikáns kapcsolatot, mint az előző csoport. Míg itt megjelenik a parkolási lehetőség, kiesnek a szignifikáns hatást gyakorló életminőséget befolyásoló tényezők közül a település természeti jellemzői (ami az előző csoportnál az egyik legfontosabb meghatározó elem volt), a település történelme, és az éttermek, vendéglátás színvonala. Kevesebb a szignifikáns kapcsolatok száma is, vagyis ugyanazon életminőség-jellemzők kevésbé gyakorolnak statisztikailag bizonyítható hatást a helyi identitás erősségére. Felértékelődik a lakosság barátságossága, ez lesz az a jellemző, ami az identitás valamennyi elemére és az identitás átlagos erősségére is hat. A legtöbb tényező, szám szerint 18 pedig az „Úgy érzem, ez a település a részemé vált” identitáselemet befolyásolja, szemben az előző csoporttal, ahol a település megfeleléseit befolyásolta a legtöbb elem.

Erőteljesen változik az identitást meghatározó tényezők befolyásoló szerepe azon válaszadók esetében, akik ugyan *nem az adott településen élnek, de munkájuk vagy tanulmányaik miatt jelentős mennyiségű időt töltenek ott* (DT). A befolyásoló tényezők száma mindössze tízre csökken. A településsel való azonosulás minimális mértékben, mindössze egy tényezőnél jelenik csak meg. A legtöbb esetben befolyásolást gyakorló elem a településen folyó fejlesztések lesznek – de ez is mindössze két elemmel és az átlagos identitással mutat szignifikáns kapcsolatot. A legtöbb tényező által befolyásolt elemmé ismét az „Ez a település a legmegfelelőbb azokhoz a dolgokhoz, amiket szeretek csinálni” elem válik, de erre is mindössze négy tényező van hatással.

A válaszadók negyedik csoportját azok a kitöltők alkotják, akik *másodlagos otthonnal, vagy nyaralóval rendelkeznek az adott településen* (MO). Esetükben az 1. sz. mellékletben található táblázat jól mutatja, hogy számukra mi volt a meghatározó a település kiválasztásánál. A szignifikáns kapcsolatok számának alakulásából kiderül, hogy a legtöbb életminőség-jellemző arra gyakorol hatást, hogy más településsel összehasonlítva milyennek ítélik meg azt a

települést, ahol másodlagos otthonuk található, vagyis elégedettségüket, és ezen keresztül identitásuk erősségét az fogja befolyásolni, más helyekhez képest mennyivel érzik jobbnak a választott települést, elsősorban az emberi, lakossági jellemzők és a nyugalom szempontjából. Az előző csoportnál nagyobb mértékben jelenik meg a településsel való azonosulás, de az első két vizsgált csoporthoz képest – érthetően – még mindig elenyésző ez az arány.

Az életminőséget vizsgáló szubjektív indikátorokra vonatkozó véleményeket 11 kérdéssel vizsgáltuk, valamennyit tíz fokozatú skálán válaszolták meg a kérdőívet kitöltők, így a helyi identitás átlagos értékével fennálló esetleges kapcsolatukat korrelációval vizsgálhattuk. Az első két kérdés arra vonatkozott, hogy a válaszadó ajánlaná-e az adott települést ismerőseinek, barátainak lakóhelyként, illetve úti célként. Az eredmények (2. táblázat) azt mutatják, hogy az adott település lakóhelyként való ajánlása és a helyi identitás átlagos nagysága között közepesen erős, pozitív irányú kapcsolat áll fenn ($r=0,504$), míg az úti célként való ajánlás és a helyi identitás között a közepesnél valamivel gyengébb ($r=0,348$) kapcsolat található.

A következő három kérdés a válaszadó szubjektív véleményét vizsgálta saját anyagi helyzetével, boldogságával és egészségi állapotával kapcsolatban. A táblázat adatai szerint az anyagi helyzet és az egészségi állapot megítélése nincs szignifikáns kapcsolatban az identitás mértékével, és, bár statisztikailag alátámasztható, de nagyon gyenge a kapcsolat a boldogság, és az identitás erőssége között ($r=0,101$). További hat kérdéssel vizsgáltuk a válaszadók elégedettségét több területtel kapcsolatban. Mind a hat vizsgált változó szignifikáns kapcsolatban áll a helyi identitással, de közülük a kapcsolat erőssége szempontjából csak egy, a településsel való általános elégedettség emelkedik ki ($r=0,427$).

2.táblázat: Szubjektív indikátorok és helyi identitás erősségének kapcsolata

Vizsgált változó	Korreláció mértéke (r)	Szignifikanciaszint (p)
<i>Ajánlaná-e lakóhelyként</i>	0,504	0,000
<i>Ajánlaná-e úti célként</i>	0,348	0,000
<i>Anyagi körülmények</i>	-	-
<i>Mennyire boldog</i>	0,101	0,008
<i>Milyen az egészségi állapota</i>	-	-
<i>Mennyire elégedett a végzettségével</i>	0,086	0,023
<i>Mennyire elégedett a munkájával</i>	0,109	0,004
<i>Mennyire elégedett az életkörülményeivel</i>	0,083	0,029
<i>Mennyire elégedett a lakásával</i>	0,185	0,000
<i>Mennyire elégedett a családi életével</i>	0,104	0,006
<i>Mennyire elégedett az adott településsel</i>	0,427	0,000

4. Összefoglalás

Tanulmányunkban egy, a Balaton-régióval foglalkozó átfogó kutatás egy szűk szeletét, a régió településeinek élők helyi identitását és annak az életminőséget befolyásoló tényezőkkel való kapcsolatát vizsgáltuk. Két kérdést fogalmaztunk meg ezzel kapcsolatban, melyből az első egyszerűbb, a harmadik átfogóbb jellegű volt.

A válaszadók helyi identitásával kapcsolatban elmondhatjuk, hogy átlagosan közepes identitással rendelkeznek, ezen belül az egyes identitáselemek eltérő megítélés alá esnek. Leginkább azzal értenek egyet a válaszadók, hogy az életük a kutatásban szereplő településeken zajlik, legkevésbé pedig az jellemző rájuk, hogy karrierjükkel kapcsolatos döntéseikben a Balaton közelsége szerepet játszana (2. ábra).

A településsel való elégedettséget mérő életminőség-jellemzők és az identitás kapcsolatának összevetésekor azt találtuk, hogy nagyon sok fontosnak ítélt életminőség-jellemző nem áll szignifikáns kapcsolatban az identitás erősségével (1. sz. melléklet), így nem meglepő, hogy annak ellenére, hogy az identitás nem erős, a fontosnak ítélt életminőség-jellemzőkkel való elégedettség miatt a válaszadók nem tervezik a költözést, illetve a másodlagos otthon eladást. Az életminőséget objektíven befolyásoló jellemzők mellett a szubjektív indikátorokat is vizsgáltuk, itt azonban mindössze három indikátor (lakóhelyként és úti célként való ajánlás, valamint a településsel való általános elégedettség) esetében tudtunk szignifikáns, legalább közepesen erős kapcsolatot kimutatni. Várható eredmény volt, de statisztikailag is bizonyítható lett, hogy a településhez való kötődés típusa erősen befolyásolja mind az identitás mértékét, mind pedig az életminőségi jellemzőkkel való elégedettség identitásra gyakorolt hatását.

Összegzésként elmondhatjuk, hogy vizsgálatunk eredményei azt mutatják, az elégedettség és a helyhez kötődés, helyi identitás kimutathatóan kapcsolódik egymáshoz; ez a kapcsolat elsősorban az objektív elemeken keresztül mérhető; de még ezen elemek esetében is további elemzések szükségesek annak megállapítására, az egyes tényezők pontosan milyen mértékben képesek az identitás megőrzésére, erősítésére.

Irodalomjegyzék

- Altman, I., - S. M. Low (szerk.) (1992): *Place attachment*. Plenum Press, New York. 314 p.
- Bricker, K. S. - D.L. Kerstetter (2000): *Level of specialization and place attachment: An exploratory study of whitewater recreationists*. *Leis. Sci.* 22:233–257.
- Brown, B.B. (1987): *Territoriality*. P. 505–531 in *Handbook of environmental psychology*, Stokols, D., and I. Altman (szerk.). Wiley, New York.
- Brown, B. B., & Perkins, D. D. (1992): *Disruptions in place attachment*. In I. Altman & S. Low (Szerk.), *Place Attachment* (pp. 279–304). New York: Plenum.
- Buttimer, A. - D. Seamon (szerk.) (1980): *The human experience of space and place*. Croom Helm, Ltd., London. 201 p.
- Eberle, Gramberg, G., & Gramberg, J. (2004). *Stadtidentität*. In Hilber, M. L., & Ergez, A. (Szerk.), *Stadtidentität. Der richtige Weg zum Stadtmarketing* (p. 33).

- Eisenhauer, B.W. - R.S. Krannich, - D.J. Blahna (2000): *Attachment to special places on public lands: An analysis of activities, reasons, for attachments, and community connections*. Society and Natural Resources 13:421–443.
- Flusser, V. (1996). *Az ágy, Kijárat*, Budapest
- Giuliani, M. V. – Feldman, R. (1993): *Place attachment in a developmental and cultural context*. J. Environ. Psych. 13:267–274.
- Greider, T. - L. Garkovich (1994): *Landscapes: The social construction of nature and the environment*. Rural Soc. 59:1–24
- Gupta, A. - J. Ferguson (szerk.) (1997): *Culture, power, place: Explorations in critical anthropology*. Duke University Press, Durham, NC. 357 p.
- Jorgensen, B.S. - R.C. Stedman (2001): *Sense of place as an attitude: Lakeshore owners attitudes toward their properties*. J. Environ. Psych. 21:233–248.
- Kaltenborn, B.P. (1997): *Nature of place attachment: A study among recreation homeowners in southern Norway*. Leis. Sci. 19:175–189.
- Kopp, M. – Pikó, B. (2006): *Az egészséggel kapcsolatos életminőség pszichológiai, szociológiai és kulturális dimenziói* In: Kopp, M – Kovács, M. (szerk) (2006). *A magyar népesség életminősége az ezredfordulón*. Semmelweis Kiadó, Budapest
- Kovács, B. (2007): *Életminőség – boldogság – stratégiai tervezés*, Polgári Szemle3. évfolyam, 2. szám
- Livingston, M. - Bailey, N. - Kearns, A. (2008): *People's attachment to place - The influence of neighbourhood deprivation*. Glasgow University, 104
- McCool, S.F. - S.R. Martin (1994): *Community attachment and attitudes toward tourism development*. J. Travel Res. 22(3):29–34.
- Moore, R.L. - A.R. Graefe (1994): *Attachment to recreation settings: The case of rail-trail users*. Leisure Sci. 16:17–31.
- Piskóti I. (2012): *Régió-és településmarketing*. Akadémiai Kiadó, Budapest,
- Proshansky, H.M., Fabian, A.K., Kaminoff, R. (1983): *Place-identity*. Journal of Environmental Psychology, 3, p.57–83 Zürich: Orell Füssli Verlag AG.
- Relph, E. (1976). *Place and placelessness*. Pion Limited, London. 156 p.
- Scannell, L. - Gifford, R. (2010): *Defining place attachment: A tripartite organizing framework*. Journal of Environmental Psychology. 30. 1-10.
- Stedman, R. (2002): *Toward a social psychology of place*. Environment and Behavior, 34, p. 561–581.

- Utasi Ágnes (szerk.) (2007): Az életminőség feltételei, Műhelytanulmányok 11 (2007/1), MTA Politikai Tudományok Intézete
- Vorkinn, M. – Riese, H. (2001): *Environmental concern in a local context: The significance of place attachment*. Environ. Behav. 33(2):249–363
- Williams, D.R. - M.E. Paterson - J.W. Roggenbuck - A.E. Watson (1992) *Beyond the commodity metaphor: Examining emotional and symbolic attachment to place*. Leisure Sci. 14:29-46.
- Williams, D.R. - M.E. Patterson (1999): *Environmental psychology: Mapping landscape meanings for ecosystem management*. P. 141–160 in Integrating social sciences and ecosystem management: Human dimensions in assessment, policy and management Cordell, H.K, and J.C. Bergstrom (szerk.). Sagamore Press, Champaign, IL

1.sz. Melléklet: Identitáselemek és életminőséget befolyásoló tényezők egymással való szignifikáns kapcsolata – A lakosok különböző csoportjainál

	Itt zajlik az életem	Fontos a Balaton közelsége	Azonos ulok a településsel	Részemé vált a település	Ez a legmegfelelőbb hely	Más hol is jó	Identitás átlag	Jelmagyarázat
Megközelíthetőség			HL2	HL1, HL2, MO		HL2		<p>HL1: helyi lakos, aki az adott településen él, dolgozik és/vagy tanul</p> <p>HL2: helyi lakos, aki az adott településen él, de máshol dolgozik és/vagy tanul</p> <p>DT: más településen él, de az adott településen dolgozik és/vagy tanul</p> <p>MO: az adott településen</p>
Infrastruktúra		MO	HL1, HL2	HL2	DT, MO	DT	HL2, MO	
Helyi tömegközlekedés			HL2	HL2	HL1			
Parkolási lehetőség				HL2				
Járda megléte			HL1	HL1, HL2	HL1	HL1		
Kerékpárút megléte		HL1, HL2, DT	HL1	HL1, HL2	HL1, DT	HL1	HL1	
Természeti adottságok	HL1	HL1, DT	HL1	HL1, MO	HL1	HL1	HL1	
Település történelme		DT	MO	HL1	HL1			
Közintézményekkel való ellátottság	HL2, DT		HL1, HL2	HL1, HL2	HL1, HL2	HL2		
Egészségügyi ellátás	HL2	HL1	HL1, HL2	HL1, HL2	HL1			
Oktatási intézmények	HL1		HL1	HL1, HL2	HL1			
Vásárlási lehetőségek	HL2		HL2	HL2	HL1		HL1	
Megélhetési költségek	HL2	HL1	HL2		HL1		HL1	
Ingatlanárak					DT, MO			
Fejlesztések	HL1		HL1, HL2, DT	HL1, DT	HL1	HL1	DT	

Munkalehetőségek	HL2			HL2	HL1	HL1		másodlagos otthonnal vagy nyaralóval rendelkezők
Pihenés, feltöltődés		HL1, HL2	HL1	HL1	HL2	HL2		
Szórakozási lehetőségek			HL1, HL2		HL2	MO		
Kulturális programok	HL2		HL1, HL2	HL1, HL2, DT, MO	HL1, HL2	HL1, HL2	HL1, DT	
Látnivalók			HL1, HL2	HL1, HL2	HL1, HL2		HL1	
Vendéglátás	HL1				HL1			
Lakosság összetétele	HL1, MO		HL1, HL2, MO	HL1, HL2	HL1, HL2	MO	HL1	
Emberi kapcsolatok,			HL1, HL2	HL1, HL2	HL1	MO	HL2	
Lakosság barátságossága	HL2	HL2	HL1, HL2, MO	HL1, HL2, DT	HL1, HL2, MO	HL2, MO	HL2	
Lakókörnyezet állapota		HL2	HL2	HL1, HL2	HL1, DT	HL1		
Közbiztonság színvonala			HL1	HL1, HL2	HL1	HL1	HL1	
Nyugalom			HL1	HL1, HL2		HL1, MO		